

İlköğretim Çağındaki Çocukların Sosyalleşmesinde Televizyonun Etkisi*

Kamil KAYA**
Meyrem TUNA***

ÖZET

Sosyalleşme, çocuğun doğduğu andan itibaren başlayan ve hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreçte, başta aile olmak üzere okul, akran grubu ve kitle iletişim araçları özellikle de televizyon önemli bir etkiye sahiptir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte ailenin etkisi her geçen gün azalırken televizyonun rolü günden güne artmaktadır.

Bu çalışmada, Isparta örneğinden hareketle, ilköğretim çağındaki çocukların sosyalleşme sürecini etkileyen faktörlerden televizyonun etkisi ele alınmış, özellikle yayınlanan yarışma ve magazin programları ile dizilerin çocuklar üzerindeki etkisi üzerinde durulmuş, alan verileri analiz edilmeye çalışılmıştır.

***Anahtar Kelimeler:** Çocuk, Sosyalleşme, Televizyon, müzik-magazin yarışma programları*

Impact of Television on the Socialization of the Children in Primary Education Age

ABSTRACT

Sociability is a process which starts when a child is born and continues lifetime. Keeping the family's primary role in mind, school, children of similar age group and mass media, particularly television, have a great impact at this process. While the family's role has been decreasing the television began to play primary role day by day with the development of technology.

Leaving aside the other factors that have been affected on the sociability process of primary education children, this study focuses on the television's role, particular importance is given the competition and magazine programs with the series on the TV, and field data is tried to analyze.

***Keywords:** Child, Sociability, Television, Music-Magazine Competition Programs.*

* Bu makale SDÜBAP Birimi tarafından desteklenen kapsamlı bir çalışmanın verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Doç. Dr., SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

*** Arş. Gör., SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Doktora Öğrencisi

Giriş

Sosyalleşme, hayat boyu devam eden bir öğrenme sürecidir. Doğduğu andan itibaren insan, bu sürecin içinde yer alır ve her toplum kendi kültürünü yeni nesillere sosyal bir miras olarak aktarmak ister. Ancak bu süreçte insan sadece kendi toplumunun kültürel değerlerini öğrenmekle kalmaz, aynı zamanda çeşitli kanallarla aktarılan diğer toplumların kültürünün de etkisine maruz kalır.

İnsanın çocukluk evresi sosyalleşme sürecinin en önemli aşamasını oluşturur. Bu süreçte, başta aile ve okul olmak üzere birçok faktör rol oynar. Günümüzde aile ve okulun yanında, kitle iletişim araçları sosyalleşme işlevini yerine getiren en önemli unsurlardır. Bu unsurlardan kitle iletişim araçları ve özellikle televizyon, diğerlerine göre bu süreçte her geçen gün etkisini daha da artırmaktadır. Ancak, ülkemizde birçok televizyon kanalının, yapmış olduğu yayınlarla milli kültürümüzü yeni nesillere aktarma işlevini yerine getirmek bir yana, küresel aktörlerin üretip pazarladığı popüler kültürü ve bu kültürün ürünlerini pazarlayan birer araç haline geldiği görülmektedir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, televizyon yayınları arasında yer alan söz konusu yayınların toplum ve özellikle sosyalleşme sürecinin önemli bir çağını yaşayan çocukların üzerindeki etkisinin incelenmesi gerekir. Çünkü televizyon izlemenin bir yaşam biçimi haline geldiği günümüzde, tercih edilen kanal veya programların, çocukların sosyalleşme süreci üzerinde hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğu bir gerçektir.

Bu çalışmanın amacı, ulusal televizyonlarda yayınlanan ve popüler kültür ürünü olan yarışma ve magazin programları ile dizilerin çocuklar üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Son yıllarda ülkemizde birçok televizyon kanalında farklı isim ve formatta yayınlanan bu tür programların ilgi ile izlendiği bilinmektedir. Bu nedenle, söz konusu yayınlarla aktarılan popüler kültürün çocuklar üzerindeki etkilerinin alan verilerine dayalı akademik çalışmalarla tespit edilmesine ve sosyolojik analizler yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu bakımdan, konuyla ilgili alanda saha araştırması yapılarak problemin analiz edilmesi ve belli sonuçlara ulaşılması son derece önemlidir.

Bu çalışmada, ilköğretim çağındaki çocukların sosyalleşme sürecinde söz konusu yayınların çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini tespit etmek ve bu konuda alınması gereken tedbirler ile ilgili öngörülerde bulunmak hedeflenmiştir. Araştırmanın bulguları, seçilen örneklem ve araştırma alanı ile sınırlıdır.

Araştırmanın Yöntemi ve Teknikleri

Bu araştırma, amacı bakımından açıklayıcı niteliktedir. Açıklayıcı araştırma türünde, ilişkiler üzerine kurulan hipotezler test edilerek, aralarında sebep-sonuç ilişkisi ortaya konulmaya çalışılır. Araştırmada, popüler kültür ürünlerinin kitle iletişim araçlarından televizyonun ilköğretim çağındaki çocukların sosyalleşme sürecine etkisi ve popüler kültürün rolü tartışılmaya çalışılmıştır.

Televizyonda yayınlanan popüler kültür ürünü çeşitli yarışma ve magazin programları ile dizilerin, ilköğretim çağındaki çocukların sosyalleşme sürecinde olumlu etkilerinden çok olumsuz etkileri olduğu bu makalenin temel hipotezidir.

Bu çalışma, geniş sosyal grupları kapsayan evrenden seçilmiş bir örneklem grup üzerinde yapılan çalışmalarda kullanılan survey (tarama) araştırmasıdır. Belirlenen örnekleme Anket uygulanmıştır. Anket hazırlanırken soruların amaca uygun olmasına, anlamlı bir biçimde sıralanmasına ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Anketlerin büyük bir kısmı, araştırmacı Meyrem Tuna tarafından uygulanmıştır. Böylece, soruların anlaşılmaması gibi durumlar engellenmeye çalışılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde, araştırmacı tarafından gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerden elde edilen bulgular da dikkate alınarak daha kapsamlı yorumlar yapılmaya çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2007 yılı istatistikleri esas alınarak belirlenmiştir. Evrenin tespitinde I. Kademedeki öğrenciler işlem dışı bırakılmıştır. Buna göre evren, Isparta il merkezindeki toplam 41 ilköğretim okulunun II. Kademesi bulunan 39 okulda okuyan toplam 8.484 öğrenciden oluşmaktadır.

Evreni temsil edecek örneklem, tabakalı basit tesadüfî örnekleme tekniğiyle hesaplanmıştır. Bu amaçla II. Kademedeki okuyan öğrenciler, okudukları sınıflara göre 6. Sınıf, 7. Sınıf ve 8. Sınıf olarak tabakalandırılmış; sonra da her tabakanın evren içindeki oranına göre örneklem dağılımı belirlenmiştir. Örneklem büyüklüğü ise, %99 güven düzeyi ve ± 5 göz yumulabilir yanılğı payı esas alınarak 617 olarak belirlenmiştir. Bu sayı, evrenin %7,2 sine karşılık gelmektedir. Ancak, çalışmanın hem güvenilirlik düzeyini yükseltmek hem de araştırma sürecinde ortaya çıkacak olumsuzluklar göz önünde bulundurularak yaklaşık bu oran %8'e çıkarılmıştır. Buna göre örneklem oranı $650:8484 \times 100 = 7.66$ olmaktadır. Böylece örneklem büyüklüğü 650 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada, açık uçlu, kapalı uçlu, yarı kapalı uçlu olmak üzere toplam 115 sorudan oluşan bir görüşme formu (Anket) hazırlanmış ve büyük bir kısmı, araştırmacı Meyrem Tuna tarafından uygulanmıştır. Öğrenciler ile yüz yüze görüşülerek, daha detaylı bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Bu yönüyle araştırma sadece nicel değil, aynı zamanda nitel bir çalışma özelliği taşımaktadır. Verilerin toplanmasında, esas olarak görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler, bilgisayar ortamında sosyal bilim araştırmalarına uygun olarak hazırlanan SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

1.Araştırmanın Teorik Çerçevesi

1.1.Sosyalleşme Kavramı

Sosyalleşme, bir ferden doğuştan itibaren belli aşamalardan geçerek kendisinden beklenen uygun rol ve normlardan haberdar olma, toplumun üyeliğini kazanma sürecidir. Bu süreçte insan başta aile olmak üzere okul, akran grubu, iş hayatı ve kitle iletişim araçları önemli bir yer tutar.¹

Kültürün nesilden nesile aktarılmasında sosyalleşmenin rolü büyüktür. Çünkü insan, aile, okul, akraba ve arkadaş çevresiyle içinde yaşadığı toplumun örf, adet ve geleneklerini öğrenmekte, o toplumun norm ve değerlerine uygun davranışlar sergilemeye çalışmaktadır. Kısaca sosyalleşme, istediği şekilde bir toplum üyesi haline gelmesi için toplumun sosyo-kültürel değerlerini çocuğa aktarması sürecidir.²

1.2.Çocukların Sosyalleşme Süreci

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları bildirisinde (1.Madde), çocuğa uygulanabilecek kanunlara göre daha erken reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılmıştır. Ancak ülkemizde 0–14 yaş arası çocukluk dönemi, 15–25 yaş arası ise ergenlik dönemi olarak tanımlanmıştır.³

Çocuk açısından sosyalleşme, bir öğrenme sürecidir. Sosyalleşme süreci içerisinde çocuk aile, okul, sosyal çevre ve kitle iletişim araçları aracılığı ile toplumun kendisinden beklediği rol ve beklentileri öğrenir. Sosyologlar sosyalleşmenin genellikle iki aşamada gerçekleştiğinden söz eder. Birincil sosyalleşme, bebeklik ve çocukluğun ilk döneminde gerçekleşir ve bu sosyalleşme süreci birincil grup olan ailede başlar.

¹ Mustafa E. Erkal, *Sosyoloji (Toplumbilimi)*, Der Yayınları, İstanbul 2006, s. 102.

² Önal Sayın, "Aile Ortamında Televizyonun Çocuğun toplumsallaştırılmasındaki Tek Yönlü Belirleyiciliği", *İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu (Eskişehir 13/15 1999)*, Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Eskişehir 1999, s. 167.

³ Nilgün Çelebi, "Genç ve Kültürel Bütünleşme", *Kültürel Değerler Ve Sosyal Değişme*, Der. Beylü Dikeçligil-Ahmet Çiğdem, Aile Yazıları 2, Bilim Serisi 5/2, T.C. Başkanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara 1990, s. 391.

İkincil sosyalleşme ise, çocukluktan sonraki dönem ile olgunluk döneminde gerçekleşir. Bu aşamada, sosyalleşmenin ilk aracı olan aileden sorumluluğun bir kısmını alır ve bunu okullara, toplumsal gruplara ve iletişim araçlarına devreder.⁴

Sosyalleşme sürecinin başarılı olması için tekrar ve taklit son derece önemlidir. Çocuklar deneme ve yanılma yoluyla doğru ve yanlış davranışları, böylece yaptıkları hataları bir daha yapmamayı öğrenirler. Çocukların pratik yaparak öğrenmeleri, sadece içinde buldukları anla ilgili değil aynı zamanda ileriye dönük bir sosyalleşme sürecini de kapsar. İleriye dönük sosyalleşme süreci içinde çocuklar genellikle takdir ettikleri, saygı duydukları kişileri kendilerine model alır, onlara özenir ve davranışlarını taklit eder. Bu, sosyalleşme sürecinde rol öğrenme açısından oldukça önemlidir. Örneğin, kız çocuklarının evcilik oyununda anne rolünü üstlenerek annesinin davranışlarını sergilemesi; erkek çocuklarının da baba rolünü üstlenip babasını taklit etmesi veya çocukların sevdiği bir öğretmenini taklit etmesi ileriye dönük sosyalleşme sürecine örnek verilebilir.⁵

1.3.Sosyalleşme Süreci ve Televizyon

Çocukların sosyalleşmesinde, kişiliğinin gelişmesinde aile, okul ve sosyal çevrenin yanında kitle iletişim araçlarının etkisi görmezden gelinemez. Günümüzde kitle iletişim araçları ve özellikle televizyon, çok farklı kaynaklardan iletiler sunmak suretiyle çocuğun toplumsal kimliğinin biçimlenmesinde dolayısıyla sosyalleşmesinde etkili bir rol oynamaktadır.⁶

Çocuklar için televizyon, tek yönlü bir sosyalleştirme aracıdır. Çünkü çocuklar televizyon izlerken soru soramamakta, açıklama isteyememekte ve itiraz edememektedir.⁷ Televizyonun birçok olumlu yönlerinin yanı sıra, iyi değerlendirilmediği takdirde pek çok olumsuz sonuçları da vardır. Televizyon çocukların zihinsel ve dil gelişimine olumlu katkılar sağladığı gibi, ekranda gördüğü şeyleri düşünüp yorumlamasına dolayısıyla sosyalleşme sürecine yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra aşırı televizyon izlemek çocukları bağımlı hale getirmekte ve bunun sonucunda çocuklarda davranış bozuklukları ortaya çıkmaktadır. Çocuklar, kendilerini ifade etmekte sıkıntı yaşamakta ve

⁴ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Haz. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara 2005, s.25–28.

⁵ Enver Özkalp, *Sosyolojiye Giriş*, 6. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayını Eskişehir 1993 s. 87.

⁶ Şebnem Küçükşengül-Özkan, “Kitle İletişim Araçları, Yazın Ve Sanatın Çocuğun Toplumsal Kimliğinin Oluşumuna Etkisi”, *Dünya’da Ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler*, Cilt 2, I. Ulusal Sosyoloji Kongresi (3–4–5 Kasım 1993), Sosyoloji Derneği Yayınları 3, Ankara 1994, s. 884.

⁷ Dilek Ç. Yeşiltuna, “Kitle İletişim Sürecinde Çocuk”, *İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Anadolu Ü.İ.F. Yayınları, Eskişehir 1999, s. 141.

yaratıcılığın yerini taklit almaktadır. Ayrıca çocukların televizyon izlemeye ayırdıkları zaman arttıkça, oyun için ayrılan zaman düşmekte, yaratıcılık azalmakta, pasifleşmekte ve öğrenmeye istek düşmektedir. Çocukların aşırı bir biçimde televizyon izlemesi, onları kitap okumaktan, sinema ve tiyatroya gitmekten, hatta oyun oynamaktan yoksun bırakmaktadır. Televizyon çocukların akran gruplarıyla ilişkilerini zayıflatmakta, içe kapalı birer insan haline gelmelerine yol açmaktadır. Böylece çocukların yaşamı televizyon programlarıyla düzenlenir hale gelmektedir.⁸

Çocuklar, televizyonda izledikleri programların etkisiyle hayal ürünü olan bazı olayları normal hayatta uygulamaya çalışmaktadır. Televizyon izleme derecelerine bağlı olarak, çocukların normal davranışlarında değişiklikler meydana gelmektedir. Bundan dolayı çocukları televizyonun zararlı etkisinden korumak için önce anne ve babaya,⁹ sonra sosyalleşme sürecinde çocukların davranış biçimlerinin şekillenmesini sağlayan öğretmenlere büyük görev düşmektedir.¹⁰

2. Alan Verilerinin Değerlendirilmesi

2.1. Görüşülenlerin Özellikleri

Araştırmaya katılan öğrenciler, 342'si erkek ve 308'i kız olmak üzere toplam 650 kişidir. Buna göre örneklem grubunun % 52,6'sı erkeklerden, %47,4'ü kızlardan oluşmaktadır. Görüşülenlerin %33,8'i 6. sınıf, %34,5'i 7. sınıf, %31,7'si ise 8. sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin %95'i 11-14 yaş grubu arasında yoğunlaşmaktadır.

Görüşülenlerin yaklaşık %65'i il, %27'si ilçe, %8'i de köy doğumludur. Öğrencilerin babalarının %45,8'i ilköğretim, %23,7'si ortaöğretim, %1,8'i meslek yüksek okulu, %22,4'ü ise lisans ve lisansüstü eğitim; annelerinin %63,1'i ilköğretim, %21,7'si orta öğretim, %9,6'sı lisans ve lisansüstü düzeyinde eğitim görmüştür.

Görüşülenlerin %83,2'sinin annesi ev hanımı, yaklaşık %8'inin annesi ise çeşitli meslek gruplarında çalışmaktadır. Araştırma grubunun yaş düzeyi dikkate alındığında, meslek sahibi olan anne oranı beklenenden daha düşüktür. Öğrencilerin babalarının %8,5'i memur, %7,2'si öğretmen, %2'si öğretim görevlisi olmak üzere toplam %17,7'si kamu görevlisidir. Buna karşılık %24,3'ü serbest meslek, %20,6'sı işçi, %6,3'ü esnaf/tüccar, %7,6'sı ise emeklidir.

Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin ailelerinin aylık ortalama geliri bugün oldukça düşük olarak ifade edilebilecek 500

⁸ Mahmut Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi*, Zirve Yayınevi, Ankara 1994, s:183-184.

⁹ Çetin Özbey, *Sorunlarına Yapıcı Çözümler*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2004, s. 187.

¹⁰ Mehmet Küçük Kurt, "Televizyon Ve Çocuk" *Aile Yazıları 3 -Birey, Kişilik ve Toplum- Derleyenler: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Bilim Serisi 5/3, Ankara 1991, s. 402.*

YTL'nin altında bir gelir seviyesine sahiptir. Günümüzde açlık sınırı olarak ifade edilen 622,25 YTL (Türk-İş, 2007 Temmuz)¹¹ altında aylık gelir düzeyine sahip olanların oranı yaklaşık %40'tır. Son değerlendirmelere göre yoksulluk sınırı olarak ifade edilen 2.026.87 YTL (Türk-İş, 2007 Temmuz)¹² altında geliri olanların oranı %86,5'dir. Bu gelirin üzerinde gelire sahip olduğunu açıkça beyan edenlerin oranı ise sadece %4'tür.

2.2.Tercih Edilen Televizyon Kanalları

Televizyon, göze ve kulağa ses ve görüntü ile aynı anda hitap eden, herhangi bir olayı veya konuyu canlı olarak anında sesli ve görüntülü olarak izleyicilerine aktarabilen günümüzün en önemli ve en etkin kitle iletişim araçlarından biridir. Süreklilik, çeşitlilik ve etkileycilik açısından televizyon yayınları, günümüzde insanların haber alma, eğlenme ve boş zamanlarını değerlendirme ihtiyaçlarını karşıladığı gibi, popüler kültür unsurlarını topluma aktaran bir fonksiyona da sahiptir.

Günde ortalama olarak televizyon izleyerek geçirdikleri süre ile ilgili soruya öğrencilerin %23'ü 1 saat, %35'i 2 saat ve %22'si 3 saat cevabını vermiştir. Buna göre öğrencilerin yaklaşık dörtte üçünün günde en az "1 saat", yarıdan fazlasının en az "2 saat" ve yaklaşık dörtte birinin de en az "3 saat" televizyon izledikleri anlaşılmaktadır. Bu veriler, sosyalleşme sürecini yaşayan ilköğretim çağındaki çocukların televizyon aracılığı ile pazarlanan popüler kültürün etkisine açık olduğunu göstermektedir.

Araştırmamızda, çocukların seyretmeyi en çok tercih ettiği televizyon kanallarını tespit etmek amacıyla görüşülenlere yöneltilen ve öncelik sırasına göre en çok üç cevap şikkıyla sınırlandırılan sorulara toplam 1.874 cevap verilmiştir. Tercih sırası bakımından, 1.inci öncelik olarak sırasıyla öğrencilerin yaklaşık % 47'si "Kanal D", %18'i "ATV", %12'si "Show TV" kanallarını seyrettiklerini belirtmişlerdir. Veriler birleştirildiğinde ise, öğrencilerin en çok tercih ettiği kanallar sırasıyla "Kanal D" (%28,9), "ATV" (%16,1), "Show TV" (%19,3)'dir.

Bu veriler, üniversite gençliği üzerinde 2004–2005 eğitim-öğretim yılında yapılan bir araştırmada elde edilen verilerle karşılaştırıldığında, benzer sorulara verilen cevap dağılımında yaş kuşağı farklılığından kaynaklanan önemli bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Söz konusu araştırmada üniversite gençliği sırasıyla en çok ATV (%34,4), CNN-Türk (%22,6) ve Kanal-D (%15,3)'yi izlediklerini belirtmiştir.¹³

¹¹ <http://www.ntvmsnbc.com/news/4184472.asp>, 06.09.2007.

¹² <http://www.ntvmsnbc.com/news/4184472.asp>, 06.09.2007.

¹³ Kamil Kaya-Hatice Baysal-Esra Vona Kurt, "Popüler Kültür Bağlamında Müzik Yarışması ve Magazin Programlarının Üniversite Gençliği Üzerine Etkileri" S. Demirel

2.3. Televizyonun Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Televizyon, teknolojik gelişmelere paralel olarak, insanın yaşadığı ortamdan daha fazla haberdar olmasını sağlayan vazgeçilmez bir iletişim aracıdır. Televizyonun bilgilenme, sosyal, siyasi ekonomik ve kültürel bakımdan bilinçlenme gibi birçok olumlu etkisinden söz edilebilir. Bununla birlikte toplumun kültürel yapısı, insanların beden ve ruh sağlığı, aile hayatı, kişisel hak ve hürriyetler gibi çeşitli konularda birtakım olumsuz etkileri de söz konusudur.

Okur'un araştırmasında televizyonun olumlu ve olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. Söz konusu araştırmada kültürümüzün tanıtımı, dünya ile bütünleşme, eğitimdeki eksiklikleri tamamlama ve ülke bütünlüğüne katkıda bulunma gibi olumlu etkileri yanında; okuma alışkanlığını ortadan kaldırma, seks ve şiddet gibi kötü alışkanlık ve suçlara teşvik, zaman israfı, kültürel yabancılaşma, taklitçi bir neslin yetişmesi, din ve ahlak anlayışı ile aile yapısı ve komşuluk ilişkilerini zedeleme gibi birçok olumsuz etkileri olduğu tespit edilmiştir.¹⁴

Ankara ve Bolu illerinde yapılan odak grup araştırmasında da, televizyonun ilköğretim öğrencileri üzerindeki etkisi ve okul yaşamına yansımaları ele alınmış, söz konusu araştırmada öğrencilerin okul hayatını hem olumlu hem de olumsuz etkilediği belirtilmiştir.¹⁵

Araştırmamızda, televizyonun en olumlu etkisinin ne olduğu ile ilgili soruya öğrencilerin yaklaşık %39'u "*Televizyondan bir şeyler öğreniyorum*", %32'si "*Eğleniyorum*" ve %15'i ise "*Boş zamanımı değerlendiriyorum*" cevabını vermiştir. Buna göre öğrencilerin, televizyonun "*eğitim*", "*eğlendirme*" ve "*boş zamanı değerlendirme*" fonksiyonuna işaret ettikleri görülmektedir.

Televizyonun en olumsuz etkisinin ne olduğu ile ilgili soruya ise öğrencilerin yaklaşık %47'si "*Ders çalışmıyorum*", %34'ü "*Geç yattıyorum*" ve %10'u ise "*Şiddet içerikli filmlerden korkuyorum*" cevabını vermiştir. Buna göre öğrenciler, televizyonun derslerine çalışmasına engel olduğunu, düzenli yaşama alışkanlığını bozduğunu ve şiddet içerikli filmlerden etkilendiklerini belirtmişlerdir.

Aileler sosyalleşme sürecini yaşayan çocuklarını televizyonun olumsuz etkilerinden korumak için televizyon izleme konusunda bir sınırlama koyarlar. Böylece, aileler bir anlamda televizyonun olumsuz sonuçlarına karşı çocuklarını korumuş olurlar. Nitekim çocuklara

Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 3, Isparta 2007, s.39.

¹⁴ Neşe K. Okur, *Sosyolojik Açıdan Televizyonun Toplum Üzerindeki Etkileri (Isparta Uygulaması)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2000, s.156, 159.

¹⁵ Duygu S. Güler Öztürk, Fatma Bıkmaz, "Popüler Kültür Ve Okul: Ankara ve Bolu İllerinde İlköğretim Öğrencileri Üzerine Yapılan Bir Araştırma", *Popüler Kültür ve Çocuk*, Haz. Nihal Ahioglu, Neslihan Güney, Dipnot Yayınları, Ankara, 2007, s.103-125.

seyretmesine izin verilmeyen program olup olmadığı sorulduğunda öğrencilerin yaklaşık yarısına, aileleri tarafından bazı programların izlenmesine izin verilmediği tespit edilmiştir. İzin verilmeyen programlar ise, öncelik sırası bakımından sırasıyla “Sihirli filmler” (% 25), “Şiddet içeren filmler” (%24), “Magazin programları” (%14)’dir.

Bu verilere göre, bazı ailelerin çocuklarına sihir ve şiddet içeren filmler ile magazin programlarını izlemesine izin vermediği anlaşılmaktadır. Ailelerin bu tercihlerinde söz konusu programların çocukların sosyalleşme sürecinde model tercihi bakımından sakıncalı unsurlar içermesinin rol oynadığı düşünülmektedir.

2.3.1.Yarışma Programlarının Etkisi

İnsanların, televizyon seyredirken herhangi bir televizyon kanalını tercih etmesinde en önemli unsurun yayınlanan programların türü ve niteliği ile ilgili olduğu söylenebilir. Son yıllarda dünyanın birçok ülkesinde adeta tek bir merkezden üretildiği izlenimini veren ve genel olarak popüler kültür ürünü olarak değerlendirilen, benzer formatta yarışma programları düzenlenmektedir. Ülkemizdeki ulusal kanallar da bu akımın etkisiyle başta müzik yarışması olmak üzere birçok yarışma programı düzenlemektedir.

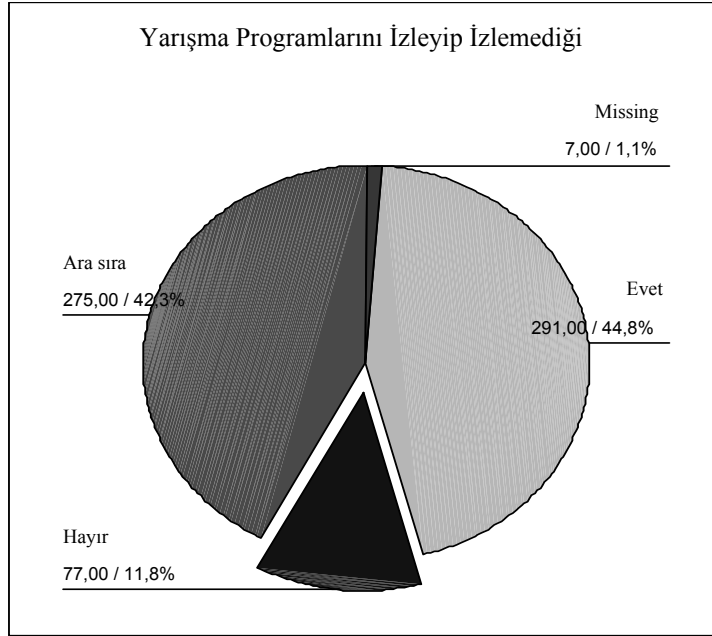
Görüşülenlerden Düzenli Olarak Müzik Yarışma Programlarından Hangilerini İzlediği

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Akademi Türk	56	8,6	9,8	9,8
Anadolu Ateşi	85	13,0	14,8	24,6
Anadolu Rüzg	28	4,3	4,9	29,5
Pop star	233	35,8	40,7	70,2
Pop star Alaturka	157	24,1	27,4	97,6
Diğer	14	2,1	2,4	100,0
Toplam	573	----	100,0	
Cevapsız	1377	----		
Toplam	650			

Araştırmamızda, çocukların düzenli olarak müzik yarışma programlarından hangilerini izlediğini tespit etmek amacıyla görüşülenlere yöneltilen ve öncelik sırasına göre en çok üç cevap şıklıyla sınırlandırılan soruya toplam 573 cevap verilmiştir. Tercih sırası bakımından 1.inci öncelik olarak sırasıyla çocukların yaklaşık %52’si “Pop Star”, %21’i “Pop Star Alaturka”, %14’ü “Anadolu Ateşi” cevabını vermiştir. Veriler birleştirildiğinde ise, çocukların düzenli olarak

izledikleri müzik yarışma programları sırasıyla “*Pop Star*” (%40,7), “*Pop Star Alaturka*” (%27,4) ve “*Anadolu Ateşi*” (%14,8)’dir. Bu oranlar, üniversite gençliği üzerinde yapılan çalışmada elde edilen oranlara göre daha yüksektir.*

Bu veriler, ilköğretim çağındaki çocukların televizyonun ve dolayısıyla popüler kültürün etkisine açık olduğunu göstermektedir. Ayrıca çocukların tercihlerindeki önceliği belirleyen asıl unsurun, yarışmalarda söylenen müziğin sanat değerinden çok programların sunucusu ile jüri üyelerinin popüler kimlikleri ve yarışmacıların yetenekleri yanında onların hayat hikâyelerinin etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmamızda, magazin içerikli yarışma programlarını izleyip izlemediği ile ilgili soruya, öğrencilerin yaklaşık %45’i “*Evet*”, %43’ü “*Ara sıra*” cevabını vermiştir. Bu soruya “*Hayır*” cevabını verenlerin oranı ise sadece %12’dir. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere söz konusu programları izleyen çocukların oranı oldukça yüksektir.

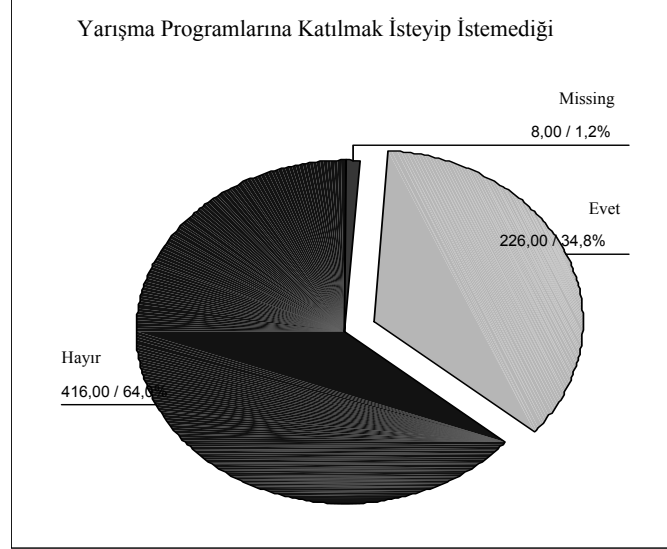
* Karşılaştırma için bkz; Kamil Kaya-Hatice Baysal-Esra Vona Kurt, “Popüler Kültür Bağlamında Müzik Yarışması ve Magazin Programlarının Üniversite Gençliği Üzerine Etkileri” *S. Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 3, Isparta 2007.

Görüşülenlerin Düzenli Olarak Yarışma Programlarından Hangilerini İzlediği

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Benimle Evlenir Misin?	21	3,2	1,9	1,9
Benimle Dans Eder Misin?	145	22,3	13,2	15,1
Bir Prens Aranıyor?	6	,9	,6	15,7
Fear-Factor	389	59,8	35,5	51,2
Survivor	375	57,6	34,2	85,4
Gelinim Olur Musun?	9	1,4	,8	86,2
Oryantal Star	66	10,5	6,0	92,2
Size Anne Diyebilir Miyi	10	,1	,9	93,1
Buzda Dans	21	3,2	1,9	95,0
Passaparola	33	5,0	3,0	98,0
Diğer	22	3,4	2,0	100,0
Toplam	1097	----	100,0	
Cevapsız	853	----		
Toplam	650			

Araştırmamızda, yarışma programlarından düzenli olarak hangilerini izlediklerini tespit etmek amacıyla çocuklara yöneltilen ve öncelik sırasına göre en çok üç cevap şıkkıyla sınırlandırılan soruya toplam 1.097 cevap verilmiştir. Tercih sırası bakımından 1.inci öncelik olarak sırasıyla öğrencilerin yaklaşık % 49'u "*Fear-Factor*", %22'si "*Survivor*", %17'si de "*Benimle Dans Eder misin?*" cevabını vermiştir. Veriler birleştirildiğinde ise, öğrencilerin düzenli olarak izledikleri yarışma programları sırasıyla "*Fear-Factor*" (%35.5), "*Survivor*" (%34.2), "*Benimle Dans Eder misin?*" (%13.2)'dir.

Bu veriler, söz konusu programların özellikle sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasındaki çocukların gerçek hayattan farklı bir dünya hayal etmelerine sebep olduğunu ve bu programların etkisinde kaldıklarını göstermektedir.

Araştırmamızda görüşülenlere yöneltilen “*Bu tür programlara katılmak ister misiniz?*” şeklindeki soruya öğrencilerin yaklaşık %35’i “*Evet*”, %65’i “*Hayır*” cevabını vermiştir. Buna göre ilköğretim çağındaki çocukların yaklaşık üçte birinin bu tür programlara katılmak istediği anlaşılmaktadır. Bu oran, azımsanamayacak bir oran olup, sosyalleşme sürecindeki çocukların televizyon aracılığı ile pazarlanan popüler kültür ürünlerinden etkilenme düzeyini gösteren önemli bir veri olarak değerlendirilmelidir.

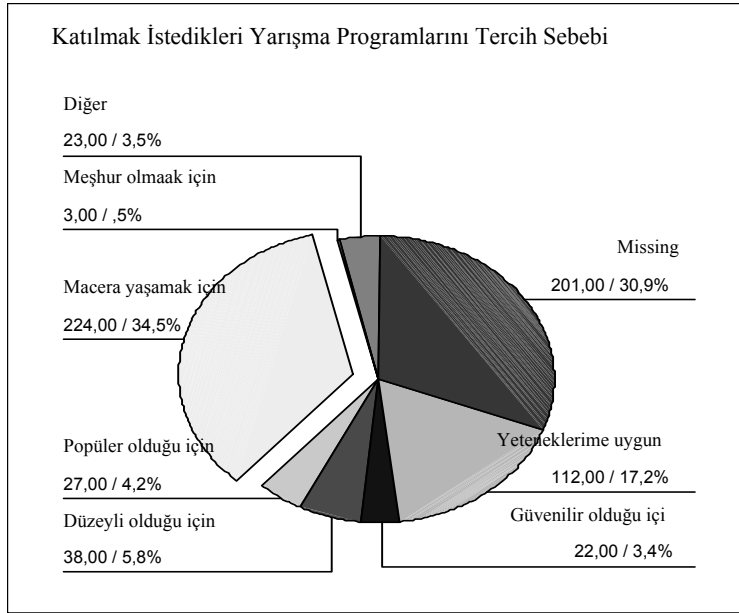
Görüşülenlerin En Çok Katılmak İstedikleri Yarışma Programı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Akademi Türkiye	1	,1	,2	,2
Anadolu Ateşi	3	,5	,7	,9
Benimle Dans Eder Misin?	21	3,2	5,0	5,9
Benimle Evlenir Misin?	4	,6	,9	6,8
Bir Prens Aranıyor	1	,1	,2	7,0
Buzda Dans	22	3,4	5,2	12,2
Fear-Factor	127	19,5	29,9	42,1
Oryantal Star	10	1,5	2,4	44,5
Pop star	20	3,1	4,7	49,2
Pop star Alaturka	9	1,4	2,1	51,3
Survivor	150	23,1	35,3	87,1
Passaparola	26	4,0	6,1	93,2
Diğer	29	4,5	6,8	100,0
Toplam	425	----	100,0	
Cevapsız	1525	----		
Toplam	650			

Araştırmamızda, öğrencilerin en çok katılmak istedikleri yarışma programlarını tespit etmek amacıyla görüşülenlere yöneltilen ve öncelik sırasına göre en çok üç cevap şikkıyla sınırlandırılan soruya toplam 425 cevap verilmiştir. Tercih sırası bakımından 1.inci öncelik olarak çocukların yaklaşık %43'ü “*Survivor*”, %24'ü “*Fear-Factor*”, ve %8'i “*Passaparola*” yarışma programlarına katılmak istemektedir. Veriler birleştirildiğinde ise, çocukların en çok katılmak istedikleri yarışma programları sırasıyla “*Survivor*” (%35), “*Fear-Factor*” (%30), “*Passaparola*” (%6)'dır.

Araştırmamızda görüşülenlerin cinsiyetleri ile en çok katılmak istedikleri yarışma programları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Erkek öğrenciler, tercih sırasına göre en çok “*Survivor*” (%48,1), “*Fear Factor*” (%27,5) ve “*Pasaparola*” (%9,9) isimli programlara; kız öğrenciler ise “*Survivor*” (%35,1), “*Fear-Factor*” (%20,2) ve “*Buzda Dans*” (%14,9) isimli programlara yarışmacı olarak katılmak istediklerini belirtmişlerdir.

Bu veriler, erkek çocukların söz konusu programlardan en çok “*macera*” içerikli programlara; kız çocukların ise hem “*macera*” hem de “*magazin*” içerikli programlara yarışmacı olarak katılmak istediklerini göstermektedir. Bu durum, televizyon aracılığı ile pazarlanan ve özendirilerek sunulan popüler kültür ürünleri karşısında, sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasında bulunan çocukların “*macera peşinde koşmaya eğilimli bir kimlik sahibi*” olma ve “*magazin dünyasının büyüüsü*”ne kapılarak gerçeklerden uzaklaşma tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını göstermektedir.

Yarışma programlarına yarışmacı olarak katılmak isteyenlere, bu programları tercih etmelerindeki en önemli sebep sorulduğunda öğrencilerin yaklaşık %50'si “*Macera yaşamak için*”, %25'i “*Yeteneklerime uygun olduğu için*”, %9'u “*Düzenli olduğu için*” ve %6'sı ise “*Popüler olduğu için*” söz konusu programları tercih ettiklerini belirtmiştir. Söz konusu programlara katılmak isteyen öğrencilerin en önemli sebep olarak öne sürdükleri “*macera yaşamak için*” şeklindeki tercih, üzerinde durulması gereken önemli bir husustur. Bu durum, ilköğretim çağındaki çocukların sosyalleşme sürecinde sorumlu olan başta aileler ve öğretmenler olmak üzere ilgili kişi ve kurumlara önemli görevler düşüğünü göstermektedir.

Araştırmanın uygulama aşamasında ilköğretim öğrencileri ile görüşmeye gidildiğinde, çocuklardan bazıları ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde sevdikleri diziler ve yarışma programları hakkında ne düşündükleri, neden bu dizileri ya da yarışma programlarını sevdikleri, yarışma programlarında veya dizilerde beğendikleri karakterin olup olmadığı ve varsa bu karakterleri neden sevdikleri sorulmuş, çocuklardan bu konulardaki düşüncelerini kendi cümleleri ile kısaca ifade etmeleri istenmiştir. Bunlardan üç tanesi, öğrencilerin kendi ifadelerinde bir değişiklik yapılmadan ve isimleri kısaltılarak aşağıda verilmiştir.

İ.M.K.B. İlköğretim Okulundan, A.A. (Erkek öğrenci):

“Survivor yarışmasını izliyorum. Çünkü Fenerbahçeliyim. Bu yarışma maceralı olduğu için ve takım ruhu olduğu için beraberliği öğretiyor. Çok zevkli bir yarışma olduğunu düşünüyorum. Birbirleriyle yarışıyorlar.”

Gülcü İlköğretim Okulundan, H.Ç. (Erkek öğrenci):

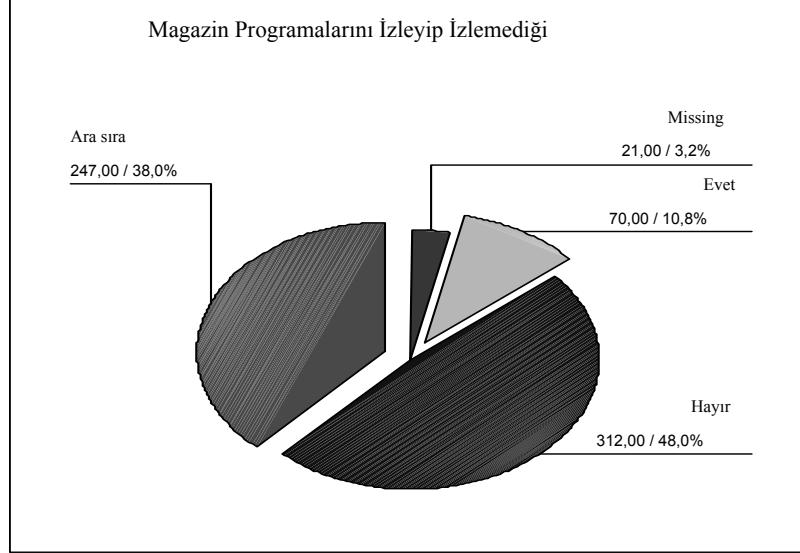
“Fear-Factor’ü izliyorum. Adayım Galatasaray takımı. Bu adayları destekleme nedenim o takımı tutuyor olmam. O takımı tuttuğum için de benim gibi onu destekleyenlerin başarılarını seyretmek ve de doğada yaşamın zorluğunu öğrenmek ben de merak uyandırır.”

Öğretmenler İlköğretim Okulundan, N.E. (Kız öğrenci):

“Passaparola’yı izliyorum. Çünkü içinde olan bilgiler bilgimizi daha da artırıyor. Örneğin; bizler son sınıftayız ve OKS’ye hazırlanıyoruz. Bu gibi programların bize OKS’de yarar sağlayacağını düşünüyorum.”

2.3.2. Magazin Programlarının Etkisi

Ülkemizde sınırlı sayıda sanat, spor ve medya dünyasına mensup insanın eğlence ve özel hayatları ile ilgili konuların magazinleştirilerek sunulduğu televizyon programları gün geçtikçe artmaktadır. Bize göre bunun en önemli nedeni, söz konusu programların belirli bir seyirci potansiyeline sahip olması ile ilgilidir.

Televizyonda yayınlanan magazin programlarını izleyip izlemediği sorulduğunda öğrencilerin yaklaşık %11'i "Evet" ve %40'ı "Ara sıra" cevabını vermiştir. Bu soruya "Hayır" cevabını verenlerin oranı %50'dir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık yarısının televizyonda yayınlanan magazin programlarını bir şekilde izlediklerini ortaya koymaktadır.

İzlenenlerin Düzenli Olarak Talk Show/Magazin Programlarından Hangileri İzlediği

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Televole	42	6,5	5,3	5,3
Uçankuş	57	8,8	7,1	12,4
Pazar Keyfi	91	14,0	11,4	23,8
Genç Magazin	92	14,1	11,5	35,3
Canlı Canlı	38	5,8	4,8	40,1
Harika Pazar	65	10,0	8,1	48,2
Elifnağme	42	6,5	5,3	53,5
Makina	143	22,0	17,9	71,4
Beyaz Show	214	32,9	26,8	98,2
Diğer	14	2,1	1,8	100,0
Toplam	798	----	100,0	
Cevapsız	1152	----		
Toplam	650			

Araştırmamızda, öğrencilerin düzenli olarak Talk Show \ Magazin programlarından hangilerini izlediğini tespit etmek amacıyla, görüşülenlere yöneltilen ve öncelik sırasına göre en çok üç cevap şikkıyla sınırlandırılan soruya toplam 798 cevap verilmiştir. Tercih sırası bakımından 1.inci öncelik olarak çocukların %34,3'ü “Beyaz Show”, %16,1'i “Makina” ve %12,2'si de “Pazar Keyfi”ni izlemektedir. Veriler birleştirildiğinde ise, çocukların düzenli olarak izlediği programlar sırasıyla “Beyaz Show” (%26,8), “Makina” (%17,9) ve “Genç Magazin” (%11,5) programlarıdır.

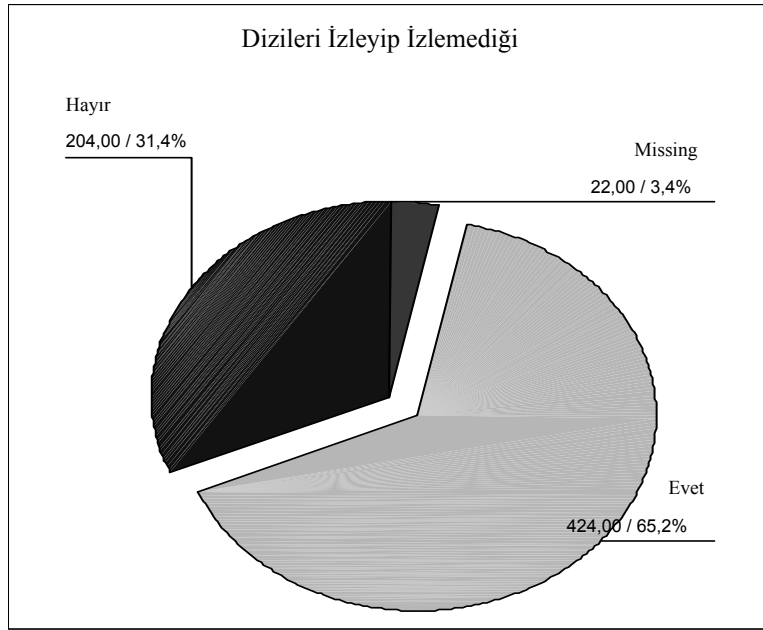
2.3.3.Dizilerin Etkisi

İzlenenlerin Geçmişte Düzenli Olarak TV'de Yayınlanan Dizilerden Hangi İzlediği

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Aliye	13	2,0	2,2	2,2
Asmalı Konak	30	5,0	5,2	7,4
Dadı	3	,5	,5	7,9
Ekmek Tekne	10	1,5	1,7	9,6
Kurtlar Vadisi	83	12,8	14,4	24,0
Zerda	17	2,6	2,9	26,9
Ruhsar	9	1,4	1,6	28,5
Avrupa Yakası	3	,5	,5	29,0
Yalancı Yarın	3	,5	,5	29,5
Sihirli Annem	57	8,8	9,9	39,4
Diğer	350	53,8	60,6	100,0
Total	578	----	100,0	
System	1372	----		
Total	650			

Araştırmamızda, çocukların geçmişte yayınlanmış televizyon dizilerinden hangilerini düzenli olarak izlediğini tespit etmek amacıyla öğrencilere yöneltilen ve öncelik sırasına göre en çok üç cevap şikkıyla sınırlandırılan soruya toplam 578 cevap verilmiştir. Tercih sırası bakımından, 1.inci öncelik olarak sırasıyla öğrencilerin yaklaşık % 20'si “Kurtlar Vadisi”, %15'i “Sihirli Annem”, %5'i de “Asmalı Konak” cevabını vermiştir. Veriler birleştirildiğinde ise, öğrencilerin geçmişte düzenli olarak izledikleri diziler yaklaşık olarak sırasıyla “Kurtlar Vadisi” (%14), “Sihirli Annem” (%10), “Asmalı Konak” (%5)'dir.

Bu veriler, ilköğretim çağındaki çocukların, uzun zamandır yayınlanmakta olan ve şiddet içerikli olan dizilerden en çok “*Kurtlar Vadisi*”ni izlemeyi tercih etmesi, buldukları sosyalleşme süreci bakımından değerlendirildiğinde, dizi kahramanlarını taklit etmek gibi çocuklar üzerinde birçok olumsuz etkileri olacağı söylenebilir. Nitekim “*İlköğretim Okullarında Şiddet ve Taciz*” konulu bir araştırmada ilköğretim okullarının 7. ve 8. sınıflarında okuyan öğrencilerin televizyonda daha çok mafya konulu dizileri izledikleri ve bu dizilerden olumsuz şekilde etkilendikleri tespit edilmiştir.¹⁶

Araştırmamızda örneklem grubuna “*Şimdi yayınlanmakta olan dizileri düzenli olarak izler misiniz?*” şeklinde yöneltilen soruya öğrencilerin %67,5’i “*Evet*”, %32,5’i ise “*Hayır*” cevabını vermiştir. Bu veri, ilköğretim çağındaki çocukların yaklaşık üçte ikisinin dizi bağımlısı olma riski altında olduklarını göstermektedir.

¹⁶ M. Cihat Özönder, Serdar Sağlam, Erdal Aksoy, Şeref Ulucak, Gökhan V. Köktürk, *İlköğretim Okullarında Şiddet ve Taciz*, KÖKSAY, Ankara, 2005, s.46–50.

lenlerin Şimdi Yayınlanmakta Olan Dizilerden Düzenli Olarak Hangi İzlediği

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Avrupa Yakası	70	10,7	8,0	8,0
Binbir Gece	35	5,4	4,0	12,0
Kurtlar Vadisi	9	1,4	1,0	13,0
Sağır Oda	15	2,3	1,7	14,7
Selena	43	6,6	4,9	19,6
Sıla	34	5,2	3,9	23,5
Yaprak Dökümü	36	5,5	4,1	27,6
Acı Hayat	68	10,5	7,8	35,4
Doktorlar	45	6,9	5,2	40,6
Acemi Cadı	74	11,4	8,5	49,1
Arka Sokaklar	143	22,0	16,3	65,4
Gümüş	7	1,1	,8	66,2
Diğer	296	45,5	33,8	100,0
Toplam	875	----	100,0	
Cevapsız	1075	----		
Toplam	650			

Araştırmamızda, öğrencilerin yayınlanmakta olan dizilerden hangilerini düzenli olarak izlediklerini tespit etmek amacıyla görüşülenlere yöneltilen ve öncelik sırasına göre en çok üç cevap şıklıyla sınırlandırılan soruya toplam 875 cevap verilmiştir. Tercih sırası bakımından, 1.inci öncelik olarak sırasıyla öğrencilerin yaklaşık %19'u "Arka Sokaklar", %10'u "Avrupa Yakası", %9'u "Acı Hayat" cevabını vermiştir. Veriler birleştirildiğinde ise, öğrencilerin düzenli olarak izledikleri dizi sıralamasında bir değişiklik yoktur; "Arka Sokaklar" (%16,3), "Avrupa Yakası" (%8) ve "Acı Hayat" (%7,8).

Araştırmamızda, televizyonun çocukların sosyalleşme sürecindeki etkisi bakımından önemli bir gösterge olan “*Dizi izlerken örnek aldığınız kişiler var mı?*” şeklindeki soruya öğrencilerin yaklaşık %34’ü “*Evet*” ve %66’sı “*Hayır*”, cevabını vermiştir. Bu veriler, öğrencilerin yaklaşık üçte birinin, dizi izlerken dizi kahramanlarından bazılarını gerçek hayatta kendilerine örnek aldıklarını göstermektedir. Bu oran, televizyonun çocukların sosyalleşme sürecinde birçok olumlu etkileri yanında, kişilik gelişimi bakımından pek çok olumsuz etkileri de olduğunu gösteren ve üzerinde durulması gereken önemli bir orandır.

Görüşülenlerin Dizi İzlerken Örnek Aldıkları Kişilerin Kimler Olduğu

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Necati Şaşmaz	81	12,5	23,1	23,1
Kenan İmirzalıoğlu	11	1,7	3,1	26,2
Barış Akarsu	1	,1	,3	26,5
Berhüzer Korel	19	2,9	5,4	31,9
Cansu Dere	12	1,8	3,4	35,3
Özgü Namal	1	,1	,3	35,6
Ata Demirer	6	,9	1,7	37,3
Gülse Birsnel	11	1,7	3,2	40,5
Sanem Çelik	7	1,1	2,0	42,5
Sinem Kobal	33	5,1	9,4	51,9
İnci Türkay	18	2,8	5,1	57,0
Bennu Yıldırımlar	9	1,4	2,6	59,6
Peker Açıkalın	24	3,7	6,9	66,5
Engin Günaydın	19	2,9	5,5	72,0
Halil Ergün	12	1,8	3,4	75,4
Yasemin Ergene	4	,6	1,1	76,5
Merve Boluğur	14	2,1	4,0	80,5
Kutsi	3	,5	,9	81,4
Diğer	65	10,0	18,6	100,0
Toplam	350	----	100,0	
Cevapsız	1600	----		
Toplam	650			

Çocukların dizi izlerken örnek aldıkları kişinin karakteri, sosyalleşme süreci üzerindeki etkisi bakımından son derece önemlidir. Araştırmada, çocukların dizi izlerken örnek aldığı kişilerin kimler olduğunu tespit etmek amacıyla görüşülenlere yöneltilen ve öncelik sırasına göre en çok üç cevap şıkkıyla sınırlandırılan soruya toplam 350 cevap verilmiştir. Tercih sırası bakımından 1.inci öncelik olarak çocukların yaklaşık %34'ü "*Necati Şaşmaz*", %10'u "*Sinem Kobal*" ve %7'si de "*Peker Açıkalın*" isimli oyuncularını örnek aldıklarını belirtmiştir. Veriler birleştirildiğinde de bu tercih sıralamasında bir değişiklik söz konusu değildir. Çocukların en çok örnek aldığı kişiler, sırasıyla "*Kurtlar Vadisi*" dizisindeki rolü ile "*Necati Şaşmaz*" (%23,1), "*Selena*" dizisindeki rolü ile "*Sinem Kobal*" (%9,4) ve "*Avrupa Yakası*" dizisindeki rolü ile "*Peker Açıkalın*" (%6,9)'dır.

Adı geçen karakterleri kendilerine örnek alma nedeni sorulduğunda öğrencilerin %35,5'i "*Karakterini beğendiği için*", %21,5'i

“Sevdiği için”, %14,5’, “İyi oldukları için” ve %10,8’i de “Komik olduğu için” şeklinde cevap vermiştir. Cinsiyet ile örnek alınan kişiler arasındaki ilişki ele alındığında, toplumsal cinsiyetten kaynaklanan anlamlı bir farklılaşma olduğu göze çarpmaktadır. Erkek çocukların en çok *Necati Şaşmaz*’ı (%47,2), kız çocuklarının ise en çok *Sinem Kobal*’ı (%19,8’i) kendilerine örnek aldıkları belirlenmiştir.

Adı geçen bu dizi kahramanlarından “*Polat Alemdar*” rolü ile *Necati Şaşmaz*, oldukça popüler olan *Kurtlar Vadisi* dizisinin kahramanıdır. *Kurtlar Vadisi*, ülkemizin yeraltı dünyası, mafya yapılanması ve buna karşı devletin mücadele biçiminin çeşitli boyutları ile ele alındığı, içeriğinde şiddet unsuru bulunan bir dizidir. *Selena* dizisinde “*Selena*” rolü ile *Sinem Kobal* ise, kötülere karşı iyileri korumak üzere “*sihir*” yapan bir rol kahramanıdır. Dolayısıyla erkek çocukların şiddet içerikli bir dizinin rol kahramanını; kız çocukların da gerçek hayatla ilgisi olmayan sihir içerikli bir dizinin rol kahramanını kendilerine örnek almaları ilgili şahıs ve kurumların üzerinde durması gereken önemli bir konudur. Daha açık bir ifade ile sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasında bulunan ilköğretim çağındaki çocuklar için televizyonun olumsuz etkilerine karşı tedbir alma konusunda, hem ebeveynlere hem de eğitim kurumlarına büyük bir görev düşmektedir.

Araştırmanın uygulama aşamasında çocuklardan bazıları ile yapılan derinlemesine görüşmelerde, örnek aldıkları dizi kahramanları ile ilgili düşünceleri istenmiş ve örnek olarak bunlardan iki tanesi kendi ifadelerinde bir değişiklik yapılmadan, isimleri kısaltılarak aşağıda verilmiştir.

Öğrenciler İlköğretim Okulundan, E.B. (Erkek öğrenci):

“*Kurtlar Vadisi*’ni izliyorum. Hem silahlı, çatışmalı, aksiyonlu, kavgalı olduğu için, hem de hoşuma gittiği için izliyorum. Beğendiğim kişiler *Polat Alemdar* ve *Memati*. *Memati*’nin acımasızlığını, *Polat Alemdar*’n da üstünlüğünü, kimsenin ona bir şey yapamamasını beğeniyorum. Ama kendime örnek almıyorum. Çünkü film gerçekçi olmadığından ve hayal gücüyle olduğundan örnek almıyorum ”

Atatürk İlköğretim Okulundan, M.Ü. (Kız öğrenci):

“*Selena* dizisini izliyorum. Sihir yapımları ve birbirleriyle yardımlaşmaları hoşuma gidiyor. İyi yönlerini ve birbirleriyle yardımlaşmalarını kendime örnek alıyorum.”

Sonuç

Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı il merkezindeki ilköğretim okullarının II. kademesinde okuyan çocukların sosyalleşme sürecinde televizyonun etkisini konu alan bu çalışmada ulaşılan sonuçlar ve değerlendirmeler aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada, görüşülenlerin yaklaşık üçte ikisinin evinde en az iki televizyon bulunduğu tespit edilmiştir. Ailelerin gelir düzeyi yükseldikçe evdeki televizyon sayısı artmaktadır. Çocukların yaklaşık dörtte üçü günde en az “1 saat”, yarıdan fazlası en az “2 saat” ve yaklaşık dörtte biri de en az “3 saat” televizyon izlemektedir. Bu durum, çocukların sosyalleşme sürecinde televizyonun etkisine açık olduklarını göstermektedir. Çocukların seyretmeyi en çok tercih ettiği televizyon kanalları ise “Kanal D”, “ATV”, ve “Show TV”’dir.

Televizyonun birçok olumlu etkisi yanında birtakım olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir. Çocuklar, televizyonun “eğitim”, “eğlendirme” ve “boş zamanı değerlendirme” gibi olumlu etkilerine karşın; “ders çalışmaya engel olma”, “düzenli yaşama alışkanlığını bozma” ve “şiddeti özendirme” gibi olumsuz etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Bu tür olumsuz etkilerden korumak için bazı ailelerin, çocuklarının “sihir” ve “şiddet” içeren filmler ile “magazin” programlarını izlemesine izin vermediği anlaşılmaktadır.

Araştırmamızda, çocukların ulusal kanallarda yayınlanan müzik yarışma programları “Pop Star”, “Pop Star Alaturka” ve “Anadolu Ateşi”ni beklenenden daha yüksek oranda izledikleri tespit edilmiştir. Magazin içerikli yarışma programlarını izleme oranı da beklenenden oldukça yüksek çıkmıştır. Çocuklar, en çok “Fear-Factor”, “Survivor” ve “Benimle Dans Eder misin?” isimli magazin içerikli yarışma programlarını izlediklerini belirtmişlerdir. Yarışma programlarında olduğu gibi, ülkemizde sanat, spor ve medya dünyasına mensup sınırlı sayıda insanın eğlence ve özel hayatlarını magazinleştirerek konu alan “Beyaz Show”, “Makina” ve “Pazar Keyfi” gibi magazin programlarını da, çocukların yaklaşık yarısı bir şekilde izlemektedir. Bu veriler, sosyalleşme sürecindeki ilköğretim çağındaki çocukların önemli bir kısmının söz konusu programların etkisinde kaldıklarını göstermektedir. İşin daha da ilginç yanı ise, çocukların yaklaşık üçte birinin bu tür programlara yarışmacı olarak katılmak istemeleridir. Bu durum, sosyalleşme sürecindeki çocukların televizyonun etkisine açık olduklarını ve pazarlanan popüler kültür ürünlerinden etkilenme düzeyini gösteren önemli bir veri olarak değerlendirilmelidir.

Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin, en çok “Survivor” ve “Fear-Factor” isimli programlara yarışmacı olarak katılmak istedikleri anlaşılmaktadır. Cinsiyet ile yarışmacı olarak katılmak istenilen programlar arasında anlamlı bir ilişki vardır. Erkek öğrenciler en çok “Survivor” ve “Fear Factor”; kız öğrenciler ise “Survivor” ve “Fear-Factor” isimli programlara yarışmacı olarak katılmak istemektedir. Bu veriler, erkek çocukların söz konusu programlardan en çok “macera” içerikli programlara; kız çocukların ise hem “macera” hem de “magazin” içerikli programlara yarışmacı olarak katılmak istediklerini göstermektedir. Bu sonuç, televizyon aracılığı ile pazarlanan ve

özendirilerek sunulan popüler kültür ürünleri karşısında, sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasında bulunan çocukların “*macera peşinde koşmaya eğilimli bir kimlik sahibi*” olma ve “*magazin dünyasının büyüğü*”ne kapılarak gerçeklerden uzaklaşma tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını göstermektedir. Nitekim söz konusu programlara yarışmacı olarak katılmak isteyen öğrenciler, bunun en önemli sebebinin “*macera yaşamak*” olduğunu açıkça belirtmişlerdir. Bu durum, ilköğretim çağındaki çocukların sosyalleşme sürecinde sorumlu olan başta aileler ve öğretmenler olmak üzere ilgili kişi ve kurumlara önemli görevler düştüğünü göstermektedir.

Araştırmamızda ilköğretim çağındaki çocukların yaklaşık üçte ikisinin televizyon dizisi bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. Çocuklar, geçmişte yayınlanan dizilerden en çok “*Kurtlar Vadisi*”, “*Sihirli Annem*” ve “*Asmalı Konak*” dizilerini izlediklerini belirtmişlerdir. Halen yayınlanmakta olan dizilerden çocukların en çok tercih ettikleri diziler ise, “*Arka Sokaklar*”, “*Avrupa Yakası*” ve “*Acı Hayat*”tır. Çocukların uzun zamandır yayınlanan ve şiddet içerikli olan dizilerden en çok “*Kurtlar Vadisi*”ni izlemesi, üzerinde durulması gereken bir husustur. Çünkü çocukların buldukları sosyalleşme süreci göz önünde bulundurulduğunda, onlar üzerinde birçok olumsuz etkileri olacağı söylenebilir. Nitekim çocukların yaklaşık üçte birinin, dizi izlerken dizi kahramanlarından bazılarını gerçek hayatta kendilerine örnek aldıklarını göstermektedir. Bu oran, televizyonun çocukların sosyalleşme sürecinde birçok olumlu etkileri yanında, kişilik gelişimi bakımından birtakım olumsuz etkileri olduğunu da gösteren ve üzerinde durulması gereken önemli bir orandır.

Çocukların örnek aldıkları kişinin karakteri, sosyalleşme süreci bakımından son derece önemlidir. Araştırmamızda, çocukların dizi izlerken dizi kahramanlarından en çok örnek aldığı kişi, “*Kurtlar Vadisi*” dizisinin kahramanı “*Polat Alemdar*” rolü ile “*Necati Şaşmaz*”dır. Kurtlar Vadisi, ülkemizin yeraltı dünyası, mafya yapılanması ve buna karşı devletin mücadele biçiminin çeşitli boyutları ile ele alındığı, içeriğinde şiddet unsuru bulunan bir dizidir. Bunu “*Selena*” dizisinde “*Selena*” rolü ile “*Sinem Kobal*” isimli oyuncudur. Bu tercihte cinsiyet ile örnek alınan kişi arasında, toplumsal cinsiyetten kaynaklanan anlamlı bir farklılaşma vardır. Dolayısıyla erkek çocukların şiddet içerikli bir dizinin rol kahramanını; kız çocukların da gerçek hayatla ilgisi olmayan sihir içerikli bir dizinin rol kahramanını kendilerine örnek almaları ilgili şahıs ve kurumların üzerinde durması gereken önemli bir konudur.

Sonuç olarak televizyonun sosyalleşme sürecinde birçok olumlu etkileri olduğu gibi, bağımlılık yaratan ve büyük çoğunluğu popüler kültür unsuru içeren yayınların çocuklar üzerinde oldukça olumsuz etkileri olduğu görülmektedir. Sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasında bulunan ilköğretim çağındaki çocuklar üzerindeki

televizyonun bu olumsuz etkilerine karşı tedbir alma konusunda, başta aileler olmak üzere, öğretmenlere, eğitim kurumlarına, yayın politikasını belirleyen kişi ve kuruluşlara büyük görev düşmektedir.